

Kinderbescherming in Nederland

Een onderzoek naar de manier waarop over justitiële kindbeschermingsmaatregelen wordt geschreven in krantenartikelen in de periode 1970-1990.

Student: D.S. de Cuba (3761428)

Begeleider: M. Dekker

Tweede beoordelaar: E. Mulder

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Masterthese Orthopedagogiek

28 januari 2022

Aantal woorden: 10.312 (excl. literatuurlijst en bijlagen)

Abstract

According to the International Convention on the Rights of the Child (1989), every child has the right to a healthy and harmonious development. Not all parents are able to ensure this development for their child, which is a predictor of poor social and emotional outcomes in adulthood (Bloomfield & Kendall, 2012). If there are serious concerns about the development of the child, the government can intervene by imposing a child protection measure. The way in which society views the field of child protection, is subject to changes within the social and cultural context. In addition, the media contributes to framing the way this area is viewed (Ayre, 2001; Jabeen, 2014). The research question was: 'What was the reporting on child protection measures like between 1970 and 1990, how can this be explained and how is this related to changes in the number of imposed child protection measures during this period of time?' Newspaper articles, retrieved from the digital database Delpher, about child protection measures were analyzed using a self-designed analysis instrument. The results show that in newspaper articles in the 1970s the authors mainly reflected negative attitudes towards child protection measures, together with a decrease in the number of imposed child protection measures in the field. A more positive attitude towards child protection measures in newspaper articles in the 1980s was accompanied by an increase in the number of imposed child protection measures in the field. This research shows that the discussions that took place within the child protection system and in society also emerged in the national newspapers. Follow-up research could focus on the reporting of child protection measures through social media channels, as more and more people view the news through these channels (Nielsen & Schrøder, 2014).

Samenvatting

Volgens het Internationaal verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989) heeft elk kind recht op een gezonde en harmonieuze ontwikkeling. Het lukt niet alle ouders om deze ontwikkeling voor hun kind te waarborgen, wat een voorspeller is van slechte uitkomsten op sociaal en emotioneel gebied op volwassen leeftijd (Bloomfield & Kendall, 2012). Bij grote zorgen over de ontwikkeling van het kind, kan de overheid ingrijpen middels het opleggen van een justitiële kindbeschermingsmaatregel. De manier waarop de samenleving kijkt naar het gebied van de justitiële kindbescherming is onderhevig aan veranderingen binnen de maatschappelijke en culturele context. Daarnaast dragen de media bij aan het vormen van de manier waarop er tegen dit gebied aangekeken wordt (Ayre, 2001; Jabeen, 2014). De onderzoeksvraag luidde: 'Hoe was de berichtgeving over justitiële kindbeschermingsmaatregelen tussen 1970 en 1990, hoe is dit te verklaren en op welke manier is dit in verband te brengen met veranderingen in het aantal opgelegde kindbeschermingsmaatregelen in deze periode?' Door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse werden krantenartikelen, afkomstig uit de digitale databank Delpher, omtrent justitiële kindbeschermingsmaatregelen geanalyseerd middels een zelf ontworpen analyse-instrument. De resultaten laten zien dat de auteurs in krantenartikelen in de jaren zeventig voornamelijk een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen weerspiegelden, tezamen met een daling in het aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk. Een positievere attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen in krantenartikelen in de jaren tachtig ging samen met een toename van het aantal justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk. Dit onderzoek laat zien dat de discussies die binnen de justitiële kindbescherming en in de samenleving werden gevoerd, ook in de landelijke dagbladen naar voren kwamen. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de berichtgeving omtrent justitiële kindbeschermingsmaatregelen via sociale mediakanalen, omdat steeds meer mensen het nieuws bekijken via deze weg (Nielsen & Schrøder, 2014).

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Aanleiding en probleemstelling.....	4
Wetenschappelijke relevantie	5
Onderzoeksvraag en deelvragen.....	7
Methode	8
Onderzoeksdesign en bronnen.....	8
In- en exclusiecriteria	9
Selectieproces.....	9
Analyseproces.....	10
Contexthoofdstuk.....	12
Maatschappelijke en culturele ontwikkelingen tussen 1970 en 1990	12
Ontwikkelingen op het gebied van justitiële kindbescherming tussen 1970 en 1990	14
Aantallen opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen tussen 1970 en 1990	16
Resultaten	18
Onderwerpen binnen de krantenartikelen	18
Attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen	23
Verband tussen de onderzochte attitude en het aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen	27
Conclusie.....	27
Discussie.....	29
Beperkingen.....	29
Implicaties.....	30
Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	30
Literatuurlijst.....	31
Bijlagen	35
Bijlage 1. Analyse-instrument voor het analyseren van de krantenartikelen	35
Bijlage 2. Voorbeeldanalyses van de krantenartikelen.....	36
Bijlage 3. Overzicht geraadpleegde krantenartikelen	39

Inleiding

Aanleiding en probleemstelling

Elk kind heeft het recht op een gezonde en harmonieuze ontwikkeling, waarbij het de mogelijkheid krijgt om zich voor te bereiden op een zelfstandig leven in de maatschappij. Dit staat beschreven in het Internationaal verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat in 1989 door Nederland is ondertekend. De primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen van deze ontwikkeling van het kind ligt bij de ouders (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989, art. 27, lid 2). Ouders beïnvloeden namelijk in grote mate het gedrag en de ontwikkelingsmogelijkheden van hun kind (Frosch et al., 2021).

Het lukt niet alle ouders om een gezonde en harmonieuze ontwikkeling voor hun kind te waarborgen. Het ervaren van nadelig ouderschap is een risicofactor voor de ontwikkeling van diverse gezondheids- en gedragsproblemen in de kindertijd en is een voorspeller van slechte uitkomsten op sociaal en emotioneel gebied op volwassen leeftijd (Bloomfield & Kendall, 2012). Wanneer er grote zorgen zijn over de opvoeding en ontwikkeling van het kind is het de taak van de overheid om in te grijpen. Een rechter kan dan bijvoorbeeld een justitiële kindbeschermingsmaatregel opleggen, met als doel de ernstige ontwikkelingsbedreiging van het kind wegnemen (Verdrag inzake de Rechten van het Kind, 1989, art. 19, lid 1).

In Nederland bestaan grofweg twee soorten kindbeschermingsmaatregelen: de ondertoezichtstelling (OTS) en de gezagsbeëindigende maatregel. Bij een OTS wordt er door de rechter een gezinsvoogd vanuit een gecertificeerde instelling aangesteld die toezicht houdt op het kind en de ouders hulp en ondersteuning biedt in de opvoeding (Burgerlijk Wetboek Boek 1, 1970, art. 262, lid 1). Hoewel deze hulp en ondersteuning verplicht is, behouden de ouders in tegenstelling tot bij de gezagsbeëindigende maatregel wél het gezag over hun kind. Deze justitiële kindbeschermingsmaatregelen komen regelmatig voor, zo werd er in 2020 bij 1,2% van alle kinderen en jongeren in Nederland tot 18 jaar een kindbeschermingsmaatregel uitgesproken (CBS, 2021).

Met zoveel kinderen en jongeren in Nederland die een justitiële kindbeschermingsmaatregel opgelegd hebben gekregen, is het niet opmerkelijk dat er regelmatig bericht over wordt gedaan in de media. Een bekende zaak die in 2005 landelijk veel media-aandacht kreeg, is de zaak van de onder toezicht gestelde peuter Savanna. Savanna overleed in 2004 na regelmatige mishandeling door haar moeder, ondanks meerdere meldingen van kindermishandeling bij verschillende kindbeschermingsinstanties.

De media dragen bij aan het framen van de manier waarop de samenleving kijkt naar het gebied van de kindbescherming (Ayre, 2001; Jabeen, 2014). Een mediaframe is een geschreven, gesproken, grafische of visuele berichtvorm die een auteur gebruikt om een onderwerp (bijvoorbeeld een persoon of gebeurtenis) binnen een tekst te contextualiseren (D'Angelo, 2017). Wanneer de media een verhaal schrijven na een tragisch incident, ligt het zwaartepunt meestal uitsluitend op wat er mis is gegaan (Thomlison & Blome, 2012). Het begrijpen van op welke manier de media justitiële kindbeschermingsmaatregelen naar voren laten komen is gezien de impact die het kan hebben op de publieke opinie en beleidsvorming daarom belangrijk. In deze studie wordt getracht hier een bijdrage aan te leveren.

De justitiële kindbeschermingsmaatregelen en het werkveld van de bij de uitvoer van deze maatregelen betrokken organisaties hebben zich ontwikkeld in een bredere maatschappelijke en culturele context, die van invloed is op hoe er naar de justitiële kindbescherming wordt gekeken. Dekker (2009) beschrijft dat er gedurende de geschiedenis sprake is van een schommelende beweging als het gaat om het vertrouwen in de effectiviteit van justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Hierbij constateert Dekker (2009) dat er in de jaren zeventig sprake was van een drastische daling in het vertrouwen van de werking van deze kindbeschermingsmaatregelen, een vertrouwen dat in de jaren tachtig weer leek toe te nemen. Deze schommelende beweging lijkt overeen te komen met het absolute aantal opgelegde kindbeschermingsmaatregelen in die periode. In de jaren zeventig daalde het absolute aantal minderjarigen onder een justitiële kindbeschermingsmaatregel, terwijl dit aantal aan het eind van de jaren tachtig weer toenam (Dekker et al., 2012). Deze schommelingen van het vertrouwen in justitiële kindbeschermingsmaatregelen en in de aantallen opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen maken het interessant om te onderzoeken op welke manier er in deze periode (1970-1990) werd geschreven over justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de media.

Wetenschappelijke relevantie

In het verleden zijn er diverse historische onderzoeken gedaan op het gebied van de kindbescherming in Nederland. Zo heeft Van Montfoort (1994) onderzoek gedaan naar de bestrijding van kindermishandeling. Dit onderzoek betreft een studie naar de fundamentele van de maatschappelijke interventie-praktijken in gezinnen ter bescherming van het kind, waarbij het gaat om hoe deze interventie-praktijken zijn georganiseerd en hoe deze praktijken

veranderen als gevolg van de dynamiek van beweging en institutie (Van Montfoort, 1994). Verder heeft Komen (1999) middels dossieranalyse onderzoek gedaan naar veranderingen in de mate van justitieel ingrijpen in gezinnen, in het licht van veranderingen die zich voor hebben gedaan op het gebied van de kindbescherming. Op het gebied van de wet- en regelgeving omtrent de kindbescherming in Nederland heeft Bruning (2001) rechtshistorisch onderzoek verricht, met als doel het in kaart brengen van welke directe rechtvaardiging bij de totstandkoming van de kindbeschermingsmaatregelen is geboden en hoe deze rechtvaardiging zich in de loop van de tijd heeft ontwikkeld. Iets recenter heeft Van der Bij - de Puij (2019) dossieronderzoek verricht naar de ontwikkeling van de rol, functie en betekenis van de kinderrechter en van de ondertoezichtstelling als kindbeschermingsmaatregel in Nederland.

Verder zijn er ook een aantal mediastudies verricht op het gebied van de kindbescherming in Nederland. Een voorbeeld hiervan is het onderzoeksrapport 'Omringd door zorg, toch niet veilig' van de commissie Samson (2012). Het doel van deze commissie was om inzicht te krijgen in de aard, de ernst en de omvang van seksueel misbruik van kinderen die door de overheid uit huis waren geplaatst in de periode 1945-2010. De commissie hoopte hierbij om de verkregen inzichten van dit onderzoek in te kunnen zetten in het voorkomen van dergelijke situaties van seksueel misbruik in de toekomst (Samson, 2012). Het eerste deelonderzoek waar dit onderzoeksrapport op is gebaseerd, is geschreven door Dekker et al. (2012) en omvat een mediaonderzoek in de landelijke pers. In dit mediaonderzoek werd in drie landelijke dagbladen (NRC Handelsblad, Trouw en Het Parool) onderzocht hoe de berichtgeving over seksueel misbruik binnen de jeugdzorg eruit zag.

Het onderzoeksrapport van de commissie Samson (2012) werd later opgevolgd door het onderzoeksrapport 'Onvoldoende beschermd' van de commissie De Winter (2019). Het doel van deze commissie was om inzicht te krijgen in de aard, de ernst, de omvang en de gevolgen van fysiek en psychisch geweld in de jeugdzorg in de periode 1945 tot heden, om dergelijke praktijken in de toekomst te kunnen voorkomen (De Winter, 2019). Eén van de bronstudies waar dit onderzoeksrapport op is gebaseerd, is geschreven door Van Berckel Smit (2019) en omvat een mediaonderzoek in de regionale en landelijke pers. In dit mediaonderzoek werd in alle toegankelijke regionale en landelijke dagbladen onderzocht hoe de berichtgeving over geweld binnen de residentiële en justitiële jeugdzorg eruit zag.

Voorgaande studies illustreren dat er in het verleden op het gebied van de justitiële kinderbescherming mediaonderzoek in krantenartikelen is gedaan, met als doel om inzicht te krijgen in het voorkomen van seksueel misbruik en geweld jegens kinderen.

Mediaonderzoeken in krantenartikelen met als doel om inzicht te krijgen in de discussies die spelen omtrent de justitiële kinderbescherming bestaan echter nog niet. Dit maakt het doen van onderzoek naar discussies in de media omtrent justitiële kinderbescherming een interessante en wetenschappelijk relevante aangelegenheid.

Onderzoeksvraag en deelvragen

Het doel van dit onderzoek is om een beeld te krijgen van de manier waarop er over justitiële kinderbeschermingsmaatregelen werd geschreven in de landelijke dagbladen in de periode 1970-1990. Vanwege de beperkte tijd voor de uitvoering van dit onderzoek, is het niet mogelijk om alle mediakanalen te onderzoeken. Gekozen is voor krantenartikelen in landelijke dagbladen, omdat krantenartikelen kunnen bijdragen aan ons begrip van sociale controle en aan ons begrip van de rol die de massamedia spelen in gebeurtenissen in het dagelijkse leven (Altheide & Schneider, 2013). Zo beschrijven Altheide en Schneider (2013) dat kranten sociale controle kunnen uitoefenen door media-aandacht te vragen voor opmerkelijke gebeurtenissen of handelingen die vervolgens publiekelijk gestigmatiseerd worden.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: 'Hoe was de berichtgeving over justitiële kinderbeschermingsmaatregelen tussen 1970 en 1990, hoe is dit te verklaren en op welke manier is dit in verband te brengen met veranderingen in het aantal opgelegde kinderbeschermingsmaatregelen in deze periode?' Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Welke onderwerpen kwamen er naar voren in krantenartikelen over justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in de periode 1970-1990?
2. Weerspiegelden de krantenartikelen vertrouwen in de werking van justitiële kinderbeschermingsmaatregelen of zijn ze juist kritisch?
3. Op welke manier kwam dit vertrouwen of deze kritiek tot uiting?
4. Op welke manier kan de onderzochte attitude tegenover justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in verband gebracht worden met veranderingen in het aantal opgelegde kinderbeschermingsmaatregelen?

Bij de eerste deelvraag wordt gekeken naar welke onderwerpen er naar voren kwamen in de bestudeerde krantenartikelen over justitiële kindbeschermingsmaatregelen en op welke manier er over deze onderwerpen werd geschreven. De tweede en derde deelvraag hebben betrekking op de attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen en op welke manier de auteurs van de krantenartikelen deze attitude naar voren lieten komen. Lavrakas (2008) definieert een attitude als een algemeen oordeel die een persoon heeft met betrekking tot een object, een kwestie of een ander persoon. Een attitude weerspiegelt hierbij de mate van positiviteit of negativiteit die een persoon voelt tegenover dit object, de kwestie of die persoon (Lavrakas, 2008).

Onder een ‘attitude van vertrouwen’ wordt in dit onderzoek een positieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen verstaan en onder een ‘kritische attitude’ wordt in dit onderzoek een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen verstaan. Een verdere operationalisering van wat er wordt verstaan onder een positieve of negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen komt aan bod in het methodehoofdstuk. Met het onderzoeken van de attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen wordt getracht een verklaring te geven van de manier waarop er over deze justitiële kindbeschermingsmaatregelen werd geschreven in de bestudeerde krantenartikelen. Bij de vierde deelvraag wordt gekeken naar hoe de onderzochte attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen in verband gebracht kan worden met veranderingen in het aantal opgelegde kindbeschermingsmaatregelen tussen 1970-1990. In het volgende hoofdstuk zal worden ingegaan op de gebruikte bronnen en methoden van dit onderzoek.

Methode

Onderzoeksdesign en bronnen

Dit onderzoek heeft een historisch-pedagogisch onderzoeksdesign, er wordt onderzoek gedaan naar de krantenberichtgeving in landelijke dagbladen op het gebied van justitiële kindbeschermingsmaatregelen tussen 1970 en 1990. Door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse, een methode voor het systematisch beschrijven van kwalitatieve data door gedeeltes van het onderzoeksmateriaal toe te wijzen aan categorieën binnen een codeerschema (Schreier, 2014), zullen de krantenartikelen binnen de landelijke dagbladen worden geanalyseerd.

In dit onderzoek worden krantenartikelen gebruikt die zijn gepubliceerd tussen 1 januari 1970 en 31 december 1990. Om een zo volledig mogelijk beeld te kunnen geven van

de publieke discussie, is ervoor gekozen om krantenartikelen te gebruiken die zijn gepubliceerd in drie kranten met een verschillende politieke en levensbeschouwelijke achtergrond: NRC Handelsblad (opgericht vanuit het modern liberalisme), Trouw (opgericht vanuit protestants-christelijke traditie) en Het Parool (opgericht vanuit sociaaldemocratische stroming). Collega-student Samia Hamim voert hetzelfde onderzoek uit onder de volgende kranten: de Telegraaf, de Volkskrant en het Algemeen Dagblad. Op deze manier worden gezamenlijk de zes grootste landelijke dagbladen in de periode van 1970 tot 1990 onderzocht, waardoor de publieke opinie omtrent justitiële kindbeschermingsmaatregelen in deze tijd zo volledig mogelijk kan worden belicht.

De krantenartikelen zijn gezocht in de databank Delpher, een digitale databank met historische teksten (boeken, kranten, tijdschriften en radiobulletins) uit de zeventiende tot twintigste eeuw die zijn verkregen uit de digitale collecties van verschillende Nederlandse (universitaire) bibliotheken, academische instellingen, musea en archieven.

In- en exclusiecriteria

De inclusiecriteria voor het meenemen van het krantenartikel in de data-analyse betreffen het volgende: het krantenartikel moet opiniërend zijn en moet betrekking hebben op de justitiële kindbeschermingsmaatregelen in Nederland in het algemeen of op de verschillende kindbeschermingsmaatregelen in Nederland apart. Om te bepalen of er sprake is van een opiniërend artikel wordt er gekeken of de kerncomponenten van een opiniestuk, zoals beschreven door Vonk en Smit (2014), in het krantenartikel aanwezig zijn. Volgens Vonk en Smit (2014) moet er bij een opiniërend artikel minimaal sprake zijn van: een omschrijving van de kwestie waarover geschreven wordt, een bewering over deze kwestie en een argument dat deze bewering ondersteunt. De krantenartikelen die niet voldoen aan deze inclusiecriteria worden niet meegenomen in de data-analyse.

Daarnaast hebben de exclusiecriteria betrekking op krantenartikelen die wel gerelateerd zijn aan het gebied van de kindbescherming, maar die niet specifiek de focus hebben op de justitiële kindbeschermingsmaatregelen in het algemeen of apart. Een voorbeeld hiervan zijn krantenartikelen die gaan over adoptie, deze worden niet meegenomen in de data-analyse.

Selectieproces

Voor de selectie van de krantenartikelen zijn de volgende zoektermen paarsgewijs in de databank ingevuld: 'Kinderbescherming en ontzetting', 'Kinderbescherming en ontheffing' en 'Kinderbescherming en ondertoezichtstelling'. Dit zoekresultaat op basis van

de zoektermen leverde 130 krantenartikelen op. Vervolgens zijn op deze 130 krantenartikelen de exclusiecriteria toegepast. Het nader bestuderen van deze artikelen wees uit dat 15 artikelen wel gerelateerd zijn aan het gebied van de kinderbescherming, maar niet specifiek de focus hebben op de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen. Hiervan waren 4 artikelen gericht op adoptie, 5 artikelen gericht op de gezondheidszorg en 6 artikelen gericht op niet-justitiële hulpverlening. Daarnaast was 1 artikel gericht op de kinderbescherming in Zweden en was 1 artikel alleen toegankelijk in de leeszaal van de Koninklijke Bibliotheek. Verder zijn er 39 dubbele artikelen gevonden tussen de zoekresultaten. Bovenstaande krantenartikelen zijn niet meegenomen in het onderzoek, wat als resultaat gaf dat in totaal 74 artikelen meegenomen werden in de beperkte analyse.

Gekozen is voor een beperkte analyse van alle 74 artikelen, omdat ook een hausse aan korte positieve of negatieve berichten mogelijk invloed zou kunnen hebben over hoe er over de justitiële kinderbescherming en de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen werd gedacht. Deze beperkte analyse bestond allereerst uit het noteren van algemene informatie van het artikel: de naam van de krant, de titel van het artikel, de publicatiedatum en de naam van de auteur. Vervolgens werd het onderwerp waarover binnen het krantenartikel werd geschreven genoteerd, samen met wat er over dit onderwerp werd gezegd door het vastleggen van relevante passages uit de tekst.

Daarna zijn op deze 74 artikelen de inclusiecriteria toegepast. Het nader bestuderen van deze artikelen wees uit dat van deze artikelen, 16 artikelen een opiniestuk betroffen, 10 artikelen een mededeling omtrent een strafrechtzaak, 3 artikelen een oproep om voor de rechtbank te verschijnen, 1 artikel een filmverslag en 44 artikelen een kort verslag van een gebeurtenis binnen de justitiële kinderbescherming. Gekozen is om de 16 opiniestukken uitgebreider te analyseren, omdat in deze studie onderzoek wordt gedaan naar hoe er in de periode 1970-1990 werd gedacht over de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen. Het uitgebreide analyseproces van deze 16 artikelen wordt beschreven in het volgende stuk. Een overzicht van alle 74 geanalyseerde krantenartikelen is terug te vinden in Bijlage 3.

Analyseproces

De zestien geselecteerde krantenartikelen zijn op kwalitatieve wijze geanalyseerd middels een zelf ontworpen analyse-instrument, dat bestaat uit negen vragen die samenhangen met de deelvragen van dit onderzoek (zie Bijlage 1). Een voorbeeld van twee geanalyseerde krantenartikelen middels het analyse-instrument is te vinden in Bijlage 2.

Bij de analyse van de krantenartikelen is allereerst algemene informatie verzameld: naam van de krant, titel van het artikel, publicatiedatum en de naam van de auteur.

Vervolgens is kort de inhoud van het artikel samengevat in maximaal vier zinnen, zodat later de uitspraken binnen de context van het artikel geplaatst kunnen worden. Hierna werd het artikel systematisch gestructureerd door de analysevragen te koppelen aan relevante passages in de tekst. Per artikel zijn de volgende analysevragen beantwoord:

- a) Op welke justitiële kinderbeschermingsmaatregel heeft dit artikel betrekking?
- b) Hoe wordt er in dit artikel gesproken over de resultaten ten aanzien van justitiële kinderbeschermingsmaatregelen? Wat wordt hier over gezegd?
- c) Vermeld de auteur negatieve resultaten of consequenties naar aanleiding van (het opleggen van) justitiële kinderbeschermingsmaatregelen? Zo ja, welke?
- Vermeld de auteur ook een manier om deze negatieve resultaten of consequenties tegen te kunnen gaan? Zo ja, welke?

d) Is het artikel overwegend positief, negatief of neutraal jegens justitiële kinderbeschermingsmaatregelen? Op basis waarvan kan dit worden geconcludeerd?

Analysevragen a en b hebben betrekking op de eerste deelvraag, waarin in wordt gegaan op welke onderwerpen er naar voren komen in de krantenartikelen over justitiële kinderbeschermingsmaatregelen en op welke manier hierover wordt geschreven. Analysevragen c en d hebben betrekking op de tweede en derde deelvraag, waarin wordt onderzocht of de krantenartikelen een vertrouwde ofwel kritische attitude weerspiegelen tegenover justitiële kinderbeschermingsmaatregelen en op welke manier dit in de krantenartikelen naar voren komt.

Om analysevraag d te kunnen beantwoorden, zijn de drie genoemde attitudes tegenover justitiële kinderbeschermingsmaatregelen geoperationaliseerd. Hierbij wordt onder een positieve attitude het volgende verstaan: als de kinderbeschermingsmaatregel als efficiënt naar voren komt, de beoogde doelstellingen zijn behaald of als de gevolgen naar aanleiding van deze maatregel als positief worden bestempeld. Onder een negatieve attitude wordt verstaan: als de maatregel als inefficiënt naar voren komt, de beoogde doelstellingen niet zijn behaald of als de gevolgen naar aanleiding van deze maatregel als negatief worden bestempeld. Als laatste wordt onder een neutrale attitude het volgende verstaan: als er in het artikel alleen feitelijke informatie wordt gegeven met betrekking tot justitiële kinderbeschermingsmaatregelen of als er zowel positieve als negatieve gevolgen worden genoemd naar aanleiding van de maatregel. Door vervolgens de resultaten van analysevraag d in verband te brengen met de veranderingen in het aantal opgelegde

kinderbeschermingsmaatregelen zoals is beschreven in het contexthoofdstuk, kan ook de laatste deelvraag beantwoordt worden.

Om de publieke discussie omtrent kindbeschermingsmaatregelen te kunnen begrijpen, is het noodzakelijk om de gevonden resultaten te kunnen plaatsen binnen de context van die tijd. Om deze reden is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de maatschappelijke en culturele ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan tussen 1970 en 1990, evenals in de ontwikkelingen die zich in die periode hebben voorgedaan op het gebied van de justitiële kindbescherming. Deze invalshoek komt nu aan bod in het contexthoofdstuk.

Contexthoofdstuk

Maatschappelijke en culturele ontwikkelingen tussen 1970 en 1990

Economische achteruitgang

Tot aan het begin van de jaren zeventig kon de economische ontwikkeling in Nederland alleen maar met positieve begrippen omschreven worden: een grote groei, forse investeringsinspanningen, relatief lage inflatiecijfers en een lage werkloosheid (Veldkamp, 1983). In de jaren zeventig kwam er echter een einde aan deze economische welvarendheid in Nederland. De directe oorzaak hiervan was de oliecrisis in 1973 (Dane, 2006), die werd veroorzaakt doordat de OPEC (*Organization of the Petroleum Countries*) besloot om de olieprijs met zeventig procent te verhogen en daarnaast de olieproductie met vijf procent te verminderen (Kruse, 2014). De aanleiding voor deze gebeurtenis was de steun van een aantal westerse landen aan Israël in de Jom Kippoeroorlog tegen Egypte en Syrië. Deze olieboycot leidde wereldwijd tot paniek, chaos, olietekorten en economische verwarring (Kruse, 2014), zo ook in Nederland. Om de olietekorten te beperken stelde Kabinet-Den Uyl de autoloze zondag in, wat achteraf onnodig bleek omdat het verwachte olietekort uitbleef. Toch had de oliecrisis zijn weerslag op de economie, er trad stagflatie op: een algemene prijsstijging, een vertraagde economische groei en een hogere werkloosheid (Bleich, 2008).

In de jaren tachtig bevond de Nederlandse economie zich in een diep dal. Zo steeg de Nederlandse staatschuld tussen 1977 en 1988 met 35 procent van het bruto binnenlands product (Rijksoverheid, 2021). Daarnaast bereikte ook de werkloosheid met 639.000 werklozen een hoogtepunt (Dane, 2006). Het duurde tot het midden van de jaren negentig tot de economie begon op te knappen en de werkloosheid en begrotingstekorten afnamen.

Ontzuiling en individualisering

Tot aan het midden van de jaren zestig kon Nederland worden beschouwd als een verzuilde samenleving, waarbij de zuilen waren gebaseerd op godsdienst en sociale klasse (Middendorp, 1979). De samenleving bestond destijds uit de rooms-katholieke zuil, de protestants-christelijke zuil, de liberale zuil en de sociaaldemocratische zuil. Ieder zuil had zijn eigen politieke partijen, culturele en sociaaleconomische organisaties (Lijphart, 1990). Na het midden van de jaren zestig was er sprake van een kentering en trad het seculariseringsproces in, waarbij de kerken steeds minder invloed uitoefenden op het alledaagse leven (Gadourek & Peschar, 1989). Toenemende individualiseringsmogelijkheden waarbij burgers zelf hun verlangens en wensen mochten bepalen en het principe van emancipatie waren in opkomst (Middendorp, 1979). ‘*Ieder voor zich, maar niet langer God voor ons allen*’, zo konden deze processen van secularisering en individualisering worden samengevat (Bakker et al., 2010, p. 288).

Inspraak en emancipatie

In de jaren zeventig neemt de gewone burger niet langer genoegen met de ongelijke machtsuitoefening door kerkelijke, bestuurlijke of economische autoriteiten: er is behoefte aan autonomie, overleg, inspraak en sociale gelijkheid (Dane, 2006). Dit is terug te zien in de emancipatiebewegingen, die veelvuldig aanwezig waren in de jaren zeventig.

Op het gebied van de vrouwenemancipatie werd er bijvoorbeeld in 1968 de vereniging Man-Vrouw-Maatschappij (MVM) opgericht. De MVM onderstreepte de gelijkheid van mannen en vrouwen en stelde dat deze gelijkheid naar voren moest komen op het terrein van onderwijs, arbeid, politiek en huwelijk (‘d Ancona, 1975). Een jaar later, in 1969, werd de actiegroep Dolle Mina opgericht die stelde dat het afgelopen moest zijn met de achtergestelde positie van de vrouw: volledige en werkelijke gelijke kansen voor man en vrouw waren het uitgangspunt (Soest & Besnyö, 1975). Om dit doel te bereiken volgden tientallen acties, demonstraties en bezettingen en honderden confrontaties met groepen mensen in buurthuizen, scholen, winkels en fabrieken (Soest & Besnyö, 1975). Langzamerhand kreeg de vrouwenemancipatiebeweging ook bij de overheid voeten in de aarde: zo werd er in 1974 de Emancipatie Kommissie opgericht met als doel het ontwikkelen van een emancipatiebeleid ten aanzien van vrouwen (Verwey-Jonker 1983). Daarnaast werd in 1981 de Wet afbreking zwangerschap (Waz) aangenomen, waarmee abortus onder bepaalde omstandigheden werd toegestaan (Wet afbreking zwangerschap, 1981, art. 1, lid 1).

Ook op het gebied van de jongerenemancipatie vonden ontwikkelingen plaats in de jaren zeventig. Zo werd in 1970, als gevolg van vele studentenopstanden en protesten, de Wet Universitaire Bestuurshervorming (WUB) aangenomen.. De WUB garandeerde studenten

medezeggenschap in het bestuur van universiteiten en hogescholen (Bakker et al., 2010). Verder werd er in 1974 het minimumjeugdloon voor jongeren in Nederland ingevoerd, met als doel een minimale bescherming van jongeren op de arbeidsmarkt (Besluit minimumjeugdloonregeling, 1974, art. 1, lid 1).

Ontwikkelingen op het gebied van justitiële kinderbescherming tussen 1970 en 1990

De kinderbescherming onder vuur

Met het in de armen sluiten van waarden zoals democratisering, inspraak en emancipatie in de jaren zestig en zeventig daalde de aanvaarding van de justitiële kinderbescherming, die tot dan toe voornamelijk werd gezien als paternalistisch en bevoogdend (Dekker, 2016). Door de professionalisering van het maatschappelijk werk democratiseerde binnen de kinderbescherming niet alleen de verstandhouding tussen werkers en hun leidinggevendenden, maar ook tussen professionals en hun cliënten (Komen, 1999).

Aan het eind van 1969 ontstond de actiegroep ‘Het Roze Pamflet’, die werd gevormd door werkers van inrichtingen binnen de justitiële kinderbescherming. Het Roze Pamflet keerde zich tegen de weerspannige structuren en praktijken in de kinderbescherming, wat door hen in 1970 werd vastgelegd in het ‘Zwartboek Kinderbescherming’ (Actiegroep Het Roze Pamflet, 1970). Naast de werkers lieten ook oud(pupillen) zich kritisch uit over de gang van zaken binnen de justitiële kinderbescherming. Op initiatief van werkers en pupillen in de justitiële kinderbescherming werd in 1971 de Belangenvereniging Minderjarigen (BM) opgericht (Roeland, 1980). Deze vereniging kwam op voor de rechtspositie van minderjarigen in tehuizen. Door zich in te zetten voor de rechtspositie van minderjarigen pleitte de BM voor een democratisering van de kinderbescherming, waarbij er sprake was van een gelijkmatig verdeelde verantwoordelijkheid tussen werkers en tehuisbewoners omtrent de dagelijkse zaken die voor de tehuisbewoners van belang waren (Hoefnagels & Belangenvereniging Minderjarigen, 1980).

Als gevolg van de vele (publieke) kritiek op de kinderbescherming vanuit verschillende invalshoeken, kon de overheid zich niet langer stilhouden. In opdracht van het ministerie publiceerden verschillende commissies vervolgens een aantal rapporten. In deze rapporten werden problemen op het gebied van de justitiële kinderbescherming aan de kaak gesteld en werden er adviezen gegeven voor herstructurering op het gebied van de kinderbescherming (Dane, 2006). Zo schreef staatssecretaris Wiersma in 1971 de ministeriële nota ‘Jeugdbescherming en justitie. Schets voor organisatie en structuur’, waarin tekortkomingen in de organisatie van de justitiële kinderbescherming werden beschreven.

Volgens Wiersma was de willekeurige versnippering van de instellingen over het land één van de grootste problemen. De instellingen waren in grote mate particulier van aard en handelden vaak onafhankelijk van elkaar waardoor de hulpverlening niet doelmatig, niet transparant en duur was. De adviezen waren duidelijk: snellere en deskundige hulpverlening, het samenvoegen van instellingen tot één kindbeschermingsinstelling en uithuisplaatsing pas als laatste redmiddel (Wiersma, 1971).

In hetzelfde jaar kwam de commissie Wiarda met het rapport ‘Jeugdbeschermingsrecht’. Deze commissie had als doel om ‘maatschappelijke opvattingen van nu te vertalen in aanbevelingen en voorstellen voor rechtsregels voor de eerstkomende jaren’ (Wiarda & Commissie voor de Herziening van het Kinderbeschermingsrecht, 1971, p. 54). In het rapport werd gepleit voor de ontzuiling van instellingen binnen de kindbescherming, zodat er bij toekomstige instellingen geen sprake meer zou zijn van restricties op levensbeschouwelijk gebied. Verder zou de hulpverlening op elk moment van de dag beschikbaar moeten zijn en zouden instellingen bereid moeten zijn om nieuwe, wetenschappelijk onderbouwde behandelmethoden te implementeren in de praktijk (Wiarda & Commissie voor de Herziening van het Kinderbeschermingsrecht, 1971).

Een aantal jaren later, in 1976, verscheen het rapport van de commissie Mik: ‘Jeugdwezijn. Op weg naar een samenhangend beleid’. Dit rapport beschreef de nieuwe visie op de jeugdhulpverlening. In deze nieuwe visie moest de hulp zo vroeg mogelijk, zo kort mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis worden gegeven en om dit te bereiken moesten de versplinterde instellingen zich verenigen (Mik et al., 1976; Dane, 2006).

De adviezen van de commissie Mik zouden pas in 1989 geïmplementeerd worden in de wetgeving met de Wet op de Jeugdhulpverlening (Dane, 2006). Met de Wet op de Jeugdhulpverlening werd de verantwoordelijkheid van de jeugdhulpverlening en jeugdbescherming gedecentraliseerd naar de provincies en de grote steden (Komen, 1999). Hiermee kwam er formeel een permanent einde aan de verzuilde structuur van de kindbescherming in Nederland (Dekker, 2016).

Van vrijwilligers naar beroepskrachten: professionalisering van de kindbescherming

Een aanzienlijk onderwerp dat ook in de jaren zeventig van belang bleef binnen de justitiële kindbescherming betrof de professionalisering van beroepskrachten, voorheen werd er immers lange tijd met vrijwilligers gewerkt (Bakker et al., 2010). Roeland (1980) vat professionalisering als volgt samen: een hoge graad van deskundigheid die is verkregen door formele scholing, een dienstverlening die betrekking heeft op maatschappelijke waarden, een relatief grote mate van autonomie in de beroepsuitoefening en de aanwezigheid van een

kenmerkende beroepscultuur die eventueel gehandhaafd wordt middels een formele beroepscode.

De professionalisering van beroepskrachten heeft alleen maar plaats kunnen vinden door de gaandeweg steeds betere opleiding en de steeds beroepsmatigere instelling van de werkers in het veld (Rood-de Boer, 1973). De cursussen Kinderbescherming-A en -B die vanaf 1947 door het Nationaal Bureau voor de Kinderbescherming waren ingevoerd, werden vanaf 1970 vervangen door de Middelbare en Hogere Beroepsopleidingen Inrichtingswerk die gegeven werd door Sociale Academies (Zandvoort, 1978; Dimmendaal, 1998). De beroepskracht als professional nam toe in macht op grond van zijn kennis en de leek werd op afstand gehouden (Roeland, 1980). Aan het eind van de jaren zeventig waren de vrijwilligers binnen de kinderbescherming bijna allemaal verdwenen (Komen, 1999).

Naast de verfijning van de opleidingen binnen de kinderbescherming, speelde ook de materiële kant een aanzienlijke rol binnen het professionaliseringsproces. Zo werd ten gevolge van de invoering van de Collectieve Arbeidsovereenkomst (CAO) voor het welzijnswerk in 1978 het salaris en de rechtspositie van beroepskrachten in het veld beter (Bakker et al., 2010). Verder werd er vanaf de jaren tachtig gepleit voor de verwetenschappelijking van de diagnose- en indicatiestelling in de kinderbeschermingsinstellingen. Om dit te realiseren zijn vanaf het einde van de jaren negentig interne gedragsdeskundigen (pedagogen en psychologen) bij de Raden aangesteld (Komen, 1999).

Aantallen opgelegde justitiële kinderbeschermingsmaatregelen tussen 1970 en 1990

Verschillende bronnen beschrijven dat er gedurende de geschiedenis sprake is van een golfbeweging als het gaat om de aantallen opgelegde justitiële kinderbeschermingsmaatregelen (Dekker et al., 2012; Komen, 1999; Roeland, 1980). Deze golfbeweging is duidelijk zichtbaar in de onderzoeksperiode van 1970 tot 1990.

Tabel 1 (Komen, 1999, p. 14) presenteert de aantallen opgelegde justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in Nederland in de periode 1960 tot 1990. Te zien is dat het totale aantal opgelegde justitiële kinderbeschermingsmaatregelen vanaf de jaren zestig tot aan het midden van de jaren tachtig daalt. Zo daalde het absolute aantal ondertoezichtstellingen van 6238 in 1960 naar 2734 in 1980. Dezelfde daling kan worden geconstateerd bij het aantal opgelegde ontzettingen (van 711 naar 37) en het aantal ontheffingen (van 1435 naar 540) van het ouderlijke gezag. Niet alleen in absolute zin was er sprake van een daling, maar ook in relatieve zin. Begin jaren zestig werden er ongeveer 13,7 nieuwe ondertoezichtstellingen

opgelegd per 10.000 minderjarigen, terwijl dit aantal zakte naar 5,9 in 1980. Ook bij de justitiële kinderschermingsmaatregelen van ontzetting en ontheffing was deze relatieve daling aanwezig.

Vanaf het midden van de jaren tachtig tot aan het einde van de jaren negentig is er juist sprake van een toename van het totale aantal opgelegde justitiële kinderschermingsmaatregelen. Zo steeg het absolute aantal ondertoezichtstellingen van 3171 in 1985 naar 3379 in 1990. In relatieve zin betekent dit dat het aantal nieuwe opgelegde ondertoezichtstellingen per 10.000 minderjarigen steeg van 7,4 in 1985 tot 10,1 in 1990. Opvallend is dat zowel het absolute als relatieve aantal opgelegde ontzettingen en ontheffingen van het ouderlijke gezag vanaf 1985 tot 1990 daalden. Een mogelijke verklaring hiervoor is de nieuwe visie op de jeugdhulpverlening begin jaren tachtig, waarin de hulp zo vroeg mogelijk, zo kort mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis moest worden gegeven (Mik et al., 1976).

Tabel 1.

Aantal opgelegde justitiële kinderschermingsmaatregelen in Nederland (1960-1990)

Jaar	Aantal nieuw OTS	Aantal OTS per 10.000 minder- jarigen	Aantal nieuw ontzetting	Aantal ontzetting per 10.000 minder- jarigen	Aantal nieuw ontheffing	Aantal ontheffing per 10.000 minder- jarigen	Totaal aantal minder- jarigen in Nederland
1960	6238	13,7	711	1,6	1435	3,1	4.558.467
1965	5463	11,2	524	1,1	1833	3,8	4.873.911
1970	4424	9,0	207	0,4	1635	3,3	4.900.525
1975	2679	5,5	93	0,2	773	1,6	4.853.066
1980	2734	5,9	37	0,1	540	1,2	4.641.222
1985	3171	7,4	30	0,1	430	1,0	4.270.777
1990	3379	10,1	20	0,1	218	0,7	3.341.389

Noot. Overgenomen uit *Gevaarlijke kinderen, kinderen in gevaar*, door M. Komen, 1999, p. 14, SWP.

Dekker et al. (2012) legt een link tussen het aantal opgelegde justitiële kinderschermingsmaatregelen aan de ene kant en de acceptatiegraad van deze maatregelen

aan de andere kant. De beschreven golfbeweging omtrent de aantallen opgelegde justitiële kinderbeschermingsmaatregelen komen precies overeen met de verandering in de acceptatiegraad van deze maatregelen, zoals beschreven wordt in het rapport van Dekker et al. (2012). Dekker et al. (2012) beschrijft dat er sprake is van een laag acceptatieniveau van de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen vanaf de jaren zestig tot aan het midden van de jaren tachtig, waarna vanaf het einde van de jaren tachtig het acceptatieniveau weer stijgt.

Resultaten

Onderwerpen binnen de krantenartikelen

De gevonden krantenartikelen zijn ingedeeld in een aantal categorieën op basis van hun onderwerp. Deze categorieën waren niet op voorhand aanwezig, maar zijn opgesteld op basis van de onderwerpen die naar voren kwamen binnen de geanalyseerde krantenartikelen.

De eerste onderwerpen die in de geanalyseerde krantenartikelen naar voren kwamen, hadden betrekking op de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen die werden opgelegd. In deze artikelen werd de maatregel van ontheffing, ontzetting of ondertoezichtstelling elk apart besproken of het ging over alle justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in het algemeen. Daarnaast kwamen de rechtspositie van ouders en de rechtspositie van jeugdigen bij het opleggen van een kinderbeschermingsmaatregel ook als onderwerpen naar voren binnen de krantenartikelen. Verder waren de positieve en negatieve gevolgen voor het betreffende kind en het gezin na het opleggen van een justitiële kinderbeschermingsmaatregel ook veelvoorkomende onderwerpen binnen de krantenartikelen. Het laatste onderwerp dat naar voren kwam in de krantenartikelen betrof het beleid en de wetgeving omtrent het opleggen van de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen.

Tabel 2 geeft een weergave van de opgestelde categorieën en geeft een overzicht van het totale aantal keren dat een bepaald onderwerp in de gevonden krantenartikelen naar voren kwam. Krantenartikelen die meerdere onderwerpen omvatten zijn ook meerdere keren meegenomen in dit overzicht.

Tabel 2.

Overzicht van het aantal keer dat een bepaald onderwerp naar voren kwam in de gevonden krantenartikelen, per periode van vijf jaar

	Aantal keren aanwezigheid onderwerp			
	1970-1975	1975-1980	1980-1985	1985-1990
Onderwerpen				
Ontheffing ouderlijke macht	3	4	3	4
Ontzetting ouderlijke macht	4	1	3	4
Ondertoezichtstelling	7	5	5	20
Kinderbeschermingsmaatregelen (algemeen)	1	5	3	8
Rechtspositie ouders	1	1	1	6
Rechtspositie jeugdigen	4	1	1	3
Positieve gevolgen	0	0	2	7
Negatieve gevolgen	1	5	1	4
Beleid en wetgeving justitiële kinderbescherming	7	8	6	13

Onderwerpen tussen 1970-1980

Te zien is dat de meeste van de gevonden artikelen in de jaren zeventig betrekking hadden op het beleid en de wetgeving rondom justitiële kindbescherming. In deze artikelen wordt gesproken over het voorstel van de commissie-Wiarda om de leeftijd van meerderjarigheid te verlagen van 21 tot 18 jaar, met een geleidelijke aanloop vanaf 12 jaar. Hiermee zou het kind volgens de commissie ‘*als een ui geleidelijk van zijn rokken worden ontdaan.*’ (artikel 7). Ook oud-staatssecretaris van Justitie, Glastra van Loon, bepleit in meerdere artikelen (artikel 18 en 44) dat er een geleidelijke overgang naar meerderjarigheid plaats zou moeten vinden. Volgens hem zou het huidige systeem waarbij kinderen van de ene op de andere dag als meerderjarig worden beschouwd te abrupt zijn.

Verder is te zien dat er in de jaren zeventig ook enige aandacht was voor de rechtspositie van ouders binnen het kindbeschermingsrecht, maar nog meer voor jeugdigen. Wat betreft de positie van jeugdigen binnen het kindbeschermingsrecht, schreef prof. Mr. J. de Ruyter in zijn artikel een pleidooi voor de versterking van de rechtspositie van jeugdigen.

Prof. Mr. J. de Ruiter was van 1970 tot 1977 hoogleraar Privaatrecht aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Hij stelt dat de rechtspositie van jeugdigen zwak is: *‘Alles draait om het kind, bij iedere beslissing gaat het om het belang van het kind, maar het zijn steeds de ouderen die uitmaken wat dat belang in de concrete situatie inhoudt.’* (artikel 12). Ook de Amsterdamse kinderrechter Mr. S. Slagter stelt dat de rechtspositie van minderjarigen beter gewaarborgd zou moeten worden. *‘Het peil van een beschaving is te herkennen aan de rechten, die zij aan de zwaksten geeft. Het kind behoort tot die zwaksten omdat het bij voortduring afhankelijk is van het doen en laten van de volwassenen’*, stelt de Amsterdamse kinderrechter in een artikel geschreven door NRC Handelsblad redacteur-commentator F. Kuitenbrouwer (artikel 40). Hij stelt dat de minderjarige vanaf het begin af aan aangesproken zou moeten worden op zijn eigen verantwoordelijkheid.

Daarnaast is uit Tabel 2 af te leiden dat er binnen de geanalyseerde krantenartikelen geen artikelen waren in de jaren zeventig die spraken over de positieve gevolgen van (het opleggen van) justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Krantenartikelen waarin werd gesproken over de negatieve gevolgen van (het opleggen van) justitiële kindbeschermingsmaatregelen waren wel aanwezig. Van deze artikelen is één artikel geschreven vanuit het perspectief van de jeugdige die de justitiële kindbeschermingsmaatregel (een ondertoezichtstelling gevolgd door uithuisplaatsing) opgelegd heeft gekregen. De klacht van de jeugdbeschermingspupil, een meisje van zestien jaar oud, betrof dat ze het oneens was met de manier waarop de ondertoezichtstelling zich voltrok. Volgens haar viel de hulpverleningsdialoog te eenzijdig uit: *‘Er valt niet met ze te praten. Ze weten alles beter dan jij’*, stelt ze (artikel 41). Als gevolg hiervan is zij weggelopen van huis, waardoor ze niet meer de benodigde medische zorg krijgt.

De overige artikelen waarin negatieve gevolgen van (het opleggen van) justitiële kindbeschermingsmaatregelen werden besproken, zijn geschreven vanuit het perspectief van de ouders. In deze artikelen uiten ook ouders hun ongenoegen met het eenzijdige en dwingende aspect van de hulpverleningsdialoog. Zo schrijft Marijn de Koning, verslaggeefster bij Het Parool, namens een stel ouders waarbij de Raad voor de Kinderbescherming is ingeschakeld: *‘Als die eenmaal hun poot op zulke kinderen zetten, moet je van goeden huize komen ze d’r onderuit te trekken.’* (artikel 39). Verder wordt in de artikelen beschreven dat ouders de opgelegde kindbeschermingsmaatregelen als pijnlijk ervaren. *‘Ik heb het gevoeld als kinderroof’*, stelt een moeder nadat haar kind na een ondertoezichtstelling door een kinderrechter uit huis is geplaatst (artikel 38).

Wat betreft de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen werd er in de gevonden krantenartikelen het meeste gesproken over (het opleggen van) de ondertoezichtstelling. Dit komt overeen met het gegeven dat de ondertoezichtstelling ook de maatregel is die het vaakst werd opgelegd door de kinderrechter (Komen, 1999). Verder past dit in het beleid zoals beschreven door staatsecretaris Wiersma (1971) waarbij de uithuisplaatsing pas moest plaatsvinden als laatste redmiddel en het beleid volgens de commissie Mik (1976) waarin de hulp zo vroeg mogelijk, zo kort mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis moest worden gegeven. Dit omdat een ondertoezichtstelling het mogelijk maakt dat er hulp aan het gezin wordt verleend terwijl het kind thuis blijft wonen.

Onderwerpen tussen 1980-1990

Ook in de jaren tachtig is te zien dat een gros van de gevonden artikelen betrekking hadden op het beleid en de wetgeving rondom justitiële kinderbescherming. . In deze artikelen wordt onder meer gesproken over de bevoegdheden van de kinderrechter. Er wordt een nieuw wetssysteem bepleit, waarbij de kinderrechter na het uitspreken van de ondertoezichtstelling, de gezinsvoogdij direct overdraagt aan één van de instellingen die verantwoordelijk is voor de uitvoering hiervan. In het oude wetssysteem treffen ouders die een justitiële kinderbeschermingsmaatregel boven het hoofd hangt, een soort ‘*januskop in het jeugdrecht*’ aan, aldus redacteur B. Pols van het NRC Handelsblad (artikel 61). Hierbij doet de kinderrechter allereerst uitspraak op basis van het advies van de Raad voor de Kinderbescherming en blijft hij vervolgens erg betrokken bij de benoeming van een gezinsvoogd en het opstellen van een handelingsplan. De parlamentsredactie van Trouw schrijft in verband hiermee over een toename van klagende ouders die zich buitenspel voelden gezet, nadat zij in contact waren gekomen met de kinderbescherming. Kortom: ‘*De dubbele pet moet af*’, aldus de Kamercommissie Kinderbescherming (artikel 17). Deze dubbele pet ging uiteindelijk pas af in 1995, toen werd vastgelegd dat de kinderrechter alleen nog verantwoordelijk was voor de uitspraak van de kinderbeschermingsmaatregelen en niet langer verantwoordelijk was voor de uitvoering hiervan (Dekker et al., 2012).

Verder is te zien dat er in de jaren tachtig wederom aandacht was voor de rechtspositie van ouders en jeugdigen binnen het kinderbeschermingsrecht. Zo stelt I. Olde, onderdeel van de parlamentsredactie van Trouw, in haar artikel van 1989 namens de Stichting Onderzoek naar de Nederlandse Rechtspleging in Familiezaken (SOR) dat ouders een betere rechtpositie zouden moeten hebben wanneer een kind aan de Raad voor de Kinderbescherming wordt toevertrouwd. ‘*De ouders beschikken over geen enkel*

rechtsmiddel om zich hiertegen te verzetten”, stelt de SOR (artikel 55). Ditzelfde standpunt van de SOR werd een aantal jaar eerder, in 1986, ook al aangestipt in een artikel geschreven door de redactie van Het Parool (artikel 30). Ook de verbetering van de rechtspositie van jongeren wordt binnen deze context aangestipt. Zo noemt K. Antonissen, medewerker voorlichting en publiciteit op het jongerenadviescentrum in Utrecht, in zijn artikel van 1987 de jeugdigen ‘*de speelbal van het kabinet.*’”(artikel 1).

In de jaren tachtig was er voor het eerst bij de geanalyseerde krantenartikelen ook aandacht voor de positieve gevolgen van (het opleggen van) justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Deze artikelen betreffen allemaal situaties waarin de veiligheid en ontwikkeling van het kind ernstig in het gedrang was, waardoor de overheid wel moest ingrijpen. ‘*Het bedreigde kind*’, noemt de kinderrechter Mr. O. W. E. Berg deze categorie kinderen in zijn artikel (artikel 3). Zo schreef een verslaggeefster van Het Parool in 1983 bijvoorbeeld over het ingrijpen van de overheid bij sterk verwaarloosde kinderen afkomstig uit een sekte. ‘*Sommigen hadden pukkels door insectenbeten, etterende ogen, schimmelinfecties, enkelen waren slecht verzorgd*’, zo schrijft de verslaggever (artikel 26).

De artikelen in deze periode die spraken over de negatieve gevolgen van (het opleggen van) justitiële kindbeschermingsmaatregelen, waren allemaal gebaseerd op dezelfde gebeurtenis: het incident bij medisch kleuterdagverblijf De Bolderkar. Hierbij zouden de hulpverleners van dit kleuterdagverblijf in zeven maanden tijd bij veertien van de in totaal 50 vierjarige kinderen seksueel misbruik (incest) hebben geconstateerd. De Bolderkar zou als onderzoek de kinderen hebben laten spelen met poppen met geslachtsdelen. Op basis van deze rapporten zou de kinderrechter tien kinderen uit huis hebben geplaatst.

G. P. Hoefnagels, die van 1967 tot 1992 hoogleraar Criminologie en Jeugdrecht aan de Erasmus Universiteit was, maakte in zijn artikel kritische noten bij het handelen van het kleuterdagverblijf. Hij sprak in zijn artikel over de poppenmethode als ‘*poppen met suggestieve geslachtsdelen, waarbij kinderen suggestief worden geobserveerd waaruit suggestieve conclusies worden getrokken in suggestieve verslagen.*’ (artikel 22). Daarnaast zet G.P. Hoefnagels in hetzelfde artikel kanttekeningen bij het gegeven dat het kind zomaar werd gescheiden van de ouders zonder dat het daarover met hen heeft mogen praten en zonder afscheid te hebben mogen nemen. ‘*Afscheid nemen is noodzakelijk, wil men het jonge kind niet een trauma voor het leven bezorgen.*’ Ook J. Frenken, die van 1980 tot 2002 hoogleraar Seksuologie binnen het Leids Universitair Medisch Centrum was, verwijt de

kinderbescherming actie te hebben ondernomen zonder eerst te overleggen met de betrokkenen. Zo stelt hij: ‘*Ze hadden op zijn minst de moeder kunnen ondervragen, want uithuisplaatsing van vier jaar oude kinderen kan zeer traumatische gevolgen hebben.*’ (artikel 23).

In een ander artikel komt staffunctionaris A. Schellenberg van de Raad voor de Kinderbescherming aan het woord, die stelt dat het aangeleverde materiaal voldoende zwaar was om de tien kleuters weg te halen. Over de rechtspositie van ouders in dit proces stelt de staffunctionaris dat er bewust is gekozen om kind en ouders direct van elkaar te scheiden: ‘*We kunnen ook eerst gaan praten met de ouders, maar de kans is groot dat het kind dan nog veel slechter af is.*’ (artikel 11). A. Schellenberg stelt dat het opleggen van de justitiële kindbeschermingsmaatregelen in het belang van de kinderen was, waarmee wordt gesuggereerd dat het opleggen van deze maatregelen positieve gevolgen heeft gehad voor de betrokken kinderen.

Wat betreft de justitiële kindbeschermingsmaatregelen werd er in de gevonden krantenartikelen wederom het meeste gesproken over (het opleggen van) de ondertoezichtstelling. Dit was ook in de jaren 80 nog steeds de maatregel die het vaakst werd opgelegd door de kinderrechter (Komen, 1999).

Attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen

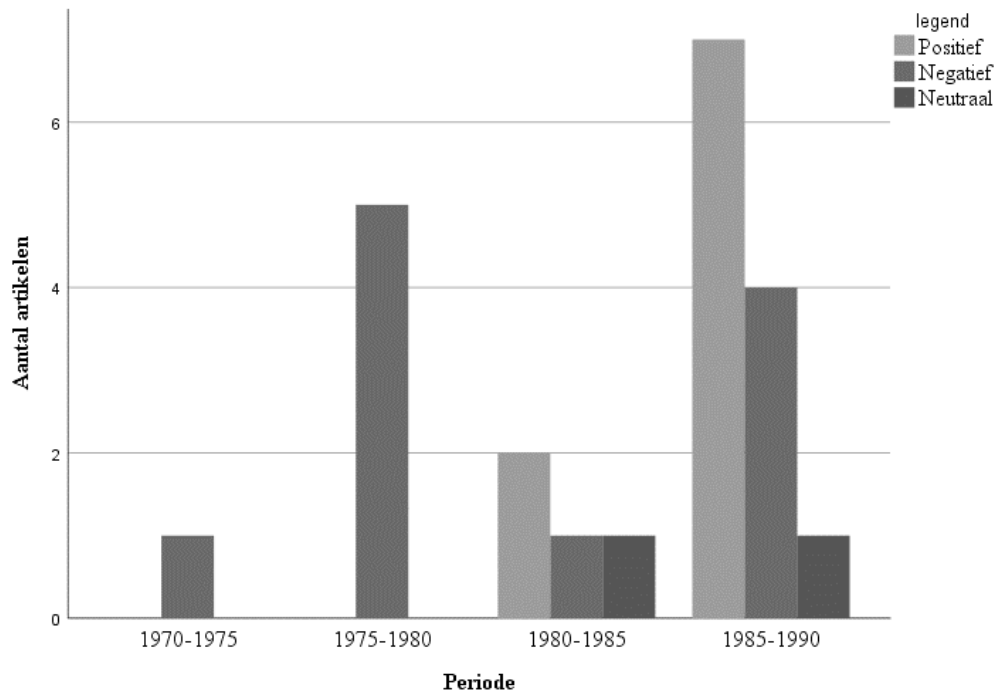
Positief, negatief of neutraal?

Figuur 1 presenteert per periode van vijf jaar de aantallen krantenartikelen die aan de hand van de analyse gelabeld zijn als een positieve, negatieve of neutrale attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Te zien is dat gedurende de jaren zeventig alle zes van de gevonden krantenartikelen worden geschaard onder een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen. In de jaren tachtig valt het merendeel van de gevonden krantenartikelen onder een positieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Zo zijn van de zestien gevonden krantenartikelen in deze periode negen artikelen gelabeld als positief, vijf als negatief en twee als neutraal.

Figuur 1.

De aantallen krantenartikelen die behoren tot de categorieën positief, negatief of neutraal per periode van vijf jaar

Attitude tussen 1970-1980

De kritiek die naar voren komt vanuit de onderzochte krantenartikelen op de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in de jaren zeventig uit zich aan de ene kant rondom het beleid omtrent (het opleggen van) de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen en aan de andere kant rondom de negatieve gevolgen die het opleggen van deze maatregelen heeft op de ouders en kinderen op wie deze maatregelen betrekking hebben.

Wat betreft de kritiek op het beleid rondom (het opleggen van) de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen wordt door F. Kuitenbrouwer, redacteur-commentator bij het NRC Handelsblad, gesteld dat het huidige justitiële beleid trauma's achter zou laten bij de kindbeschermers en cliënten. Zo zouden alle justitiële kinderbeschermingsmaatregelen op hetzelfde neerkomen: *'een fuik waarin iemand hulpvragend binnenkomt en onder dwang eindigt, waarmee vaak iedere kritiek van de cliënt wordt gesmoord.'* (artikel 46). Daarnaast richt Mr. M. de Langen zich op de volgens haar zwakke rechtspositie die ouders en jeugdigen hebben wanneer zij een justitiële kinderbeschermingsmaatregel opgelegd krijgen. Mr. M. de Langen was van 1976 tot 1992 hoogleraar Jeugdrecht aan de Universiteit van Amsterdam en heeft jarenlang onderzoek gedaan naar de rechten en rechtsbeginselen in het jeugdrecht. In haar proefschrift *'Recht voor Jeugdigen'* bespreekt zij *'de door haar onderkende rechten van jeugdigen en van de ouders.'* Onder de onderkende rechten van jeugdigen verstaat Mr. M. de

Langen het recht op persoonlijke vrijheid en veiligheid en het recht op verzorging en opvoeding. Wat betreft de onderkende rechten van ouders spreekt Mr. M. de Langen over het recht op wettelijk gezag en de bevoegdheid om dit naar eigen inzicht vorm te geven. Dit staat beschreven in het artikel van prof. Mr. J. de Ruiter, waarin een pleidooi wordt gehouden voor de versterking van de rechtspositie van jeugdigen (artikel 12).

De kritiek van ouders en kinderen op wie de justitiële kindbeschermingsmaatregelen betrekking hebben, hebben er volgens diverse auteurs mee te maken met dat er niet eerst mildere soorten van hulpverlening zijn geprobeerd. Zo beschrijft F. Kuitenbrouwer vanuit het perspectief van de ouders waarbij het kind een ondertoezichtstelling opgelegd heeft gekregen: *‘Wat ze hadden moeten doen was een stuk gezinsbegeleiding geven. Maar ja, een kind uit het gezin plukken dat is veel gemakkelijker.’* (artikel 41). E. Overeem, journaliste en verslaggeefster van het NRC Handelsblad, beaamt dit in eenzelfde soort situatie: *‘De Raad voor de kindbescherming heeft eerst te weinig gedaan door een kind uit het gezin te plukken en elders te plaatsen.’* (artikel 60). Daarnaast richt de kritiek van de ouders zich op het niet succesvol afronden van eerdere hulpverlening. Zo schrijft F. Kuitenbrouwer namens een stel ouders in zijn artikel, waarbij de hulpverlening niet succesvol werd geacht: *‘Doordat de gezinsvoogdij niet in staat was werkelijk te helpen en alleen daardoor heeft een als tijdelijk bedoelde uithuisplaatsing van kinderen bijna geleid tot een definitieve.’* (artikel 47).

In een aantal artikelen met een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen worden aanbevelingen gedaan om het systeem van de kindbescherming te verbeteren. Zo wordt in het artikel van prof. Mr. J. de Ruiter de aanbeveling gedaan om *‘zowel ten aanzien van ouders als jeugdigen een sterkere rechtspositie in het proces te bepleiten en ook hun erkenning als volwaardige partijen, waardoor zij ten volle de gelegenheid ontvangen hun rechten te verdedigen.’* (artikel 12). Ook in een ander artikel komt dit standpunt naar voren, wanneer F. Kuitenbrouwer namens G. van Gelder schrijft dat *‘het verbeteren van de rechtspositie van ouders niet betekent dat de rechtspositie van kinderen bedreigd wordt.’* (artikel 47). G. van Gelder was jarenlang medewerkster bij het Adviesbureau Kinderbeschermings Konflikten in Amsterdam.

Naast het versterken van de rechtspositie van ouders en kinderen, wordt ook in meerdere artikelen de aanbeveling gedaan dat de Raad voor de Kinderbescherming opening van zaken moet geven aan de mensen waarover zij rapporteren. Zo werd door de Stichting Ombudsteam in een open brief aan de overheid geschreven: *‘Het wordt hoog tijd dat de Raad voor de Kinderbescherming wordt opengeboren, zodat de betrokken ouders op z'n minst inzage in hun eigen dossier kunnen krijgen.’* (artikel 56).

Attitude tussen 1980-1990

De kritiek die naar voren komt vanuit de onderzochte krantenartikelen op de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in de jaren tachtig is erop gericht dat het opleggen van een justitiële kinderbeschermingsmaatregel niet in het belang van het kind zou zijn, omdat kind en ouders dan van elkaar worden gescheiden. De auteurs met een negatieve attitude jegens justitiële kinderbeschermingsmaatregelen laten zich er allen kritisch over uit dat het opleggen van zo'n maatregel kan geschieden zonder de ouder(s) hierover te informeren. *'Het is, zoals gezegd, krachtens het Nederlandse kinderbeschermingsrecht mogelijk, op grond van vermoedens en zonder de ouders te horen kinderen weg te halen'*, stelt G.P. Hoefnagels in een reactie op de gebeurtenissen rond medisch kinderdagverblijf 'De Bolderkar' (artikel 22). H. de Lange, verslaggeefster bij Trouw, schrijft: *'Voor welke maatregel ook wordt gekozen, het ingrijpen in de ouderlijke macht is altijd een diep ingrijpende gebeurtenis voor alle betrokkenen'* (artikel 10).

In tegenstelling tot voorgaande standpunten, wordt in een aantal andere artikelen beschreven dat het opleggen van een justitiële kinderbeschermingsmaatregel wel in het belang van het kind is. Zo schrijft de kinderrechter Mr. O. W. E. Berg in zijn artikel dat de overheid moet ingrijpen bij *'het kind dat bedreigd wordt in zijn lichamelijke dan wel geestelijke groei door eigen onmacht en door de onmacht van zijn/haar ouders.'* (artikel 3). Verder komt uit meerdere artikelen naar voren dat er binnen de kinderbescherming wel gestreefd wordt om ouders te informeren wanneer een justitiële kinderbeschermingsmaatregel van kracht wordt, maar dat dit simpelweg niet altijd mogelijk is. In het artikel van H. de Lange komt de directeur voor de Raad voor de Kinderbescherming aan het woord: *'de hoofdregel is dat er altijd eerst overlegd wordt met de ouders, maar in noodgevallen mag je kinderen ook onmiddellijk weghalen.'* (artikel 10). Daarnaast komt in hetzelfde artikel ook prof. dr. J. A. R. Sanders-Woudstra aan het woord: *'Je moet altijd proberen de medewerking van de ouders te krijgen, maar als blijkt dat die absoluut niet voor hulp openstaan, moet het belang van het kind prevaleren.'* (artikel 10). Prof. dr. J.A.R. Sanders-Woudstra was van 1974 tot 1987 hoogleraar Kinder- en Jeugdpsychiatrie aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam.

Ook in de jaren tachtig worden er in een aantal artikelen aanbevelingen gedaan om het systeem van de kinderbescherming te verbeteren. Deze aanbevelingen zijn gericht op de berichtgeving in krantenartikelen die stelt dat de overheid kan ingrijpen in de ouderlijke macht, zonder ouders hier eerst over te horen. *'Dat zou aanleiding moeten zijn dit overheidsgedrag te toetsen aan het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de*

mens, opdat de staatsinterventie in het gezinsleven wordt beperkt” schrijft G.P. Hoefnagels hierover (artikel 22). In een ander artikel dat werd geschreven door de parlamentsredactie van Trouw, laat de commissie ‘Taak en functie’ voor de Raad voor de Kinderbescherming het volgende weten: *‘Hoewel er een aantal veranderingen nodig zijn om de Raden voor de Kinderbescherming beter te laten werken, is het aantal formele klachten over de raden gering.’* (artikel 34). Oftewel: *‘De kindbescherming is zo slecht nog niet’*, aldus de Raad voor de Kinderbescherming (artikel 14).

Verband tussen de onderzochte attitude en het aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen

Zoals naar voren kwam in het contexthoofdstuk, daalde zowel het absolute als relatieve aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen vanaf het begin van de jaren zeventig tot aan het midden van de jaren tachtig. Dit gold voor alle justitiële kindbeschermingsmaatregelen: voor ondertoezichtstellingen en voor ontheffingen en ontzettingen uit het ouderlijk gezag. Vanaf het midden van de jaren tachtig tot aan het einde van de jaren negentig was er juist sprake van een toename in van het absolute aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen.

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat er in de gevonden krantenartikelen tot aan de jaren tachtig geheel sprake was van een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Vanaf het midden van de jaren tachtig tot aan het begin van de jaren negentig is er sprake van een kentering in de attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Hierbij is de positieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de gevonden krantenartikelen dominant aanwezig dan de negatieve attitude.

Op basis van deze gegevens lijkt een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de jaren zeventig samen te gaan met een daling in het aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk. Daarnaast lijkt een positievere attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen vanaf halverwege de jaren tachtig samen te gaan met een toename van het aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk. Deze trend lijkt zich voort te zetten tot aan de jaren negentig.

Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek betrof: ‘Hoe was de berichtgeving over justitiële kindbeschermingsmaatregelen tussen 1970 en 1990, hoe is dit te verklaren en op welke

manier is dit in verband te brengen met veranderingen in het aantal opgelegde kindbeschermingsmaatregelen in deze periode?’ De onderzoeksvraag is getracht te beantwoorden middels het analyseren van krantenartikelen omtrent justitiële kindbeschermingsmaatregelen in landelijke dagbladen in de periode 1970-1990.

Allereerst is onderzocht welke onderwerpen er naar voren kwamen in de krantenartikelen over justitiële kindbeschermingsmaatregelen in deze periode. Uit de resultaten blijkt dat er in deze periode werd geschreven over onderwerpen zoals de ondertoezichtstelling, ontheffing en ontzetting uit ouderlijke macht, de rechtspositie van ouders en jeugdigen, de positieve en negatieve gevolgen die de maatregelen hebben (gehad) voor het kind en gezin en over het beleid en de wetgeving omtrent justitiële kindbeschermingsmaatregelen.

Vervolgens is onderzocht of de krantenartikelen vertrouwen in de werking van justitiële kindbeschermingsmaatregelen weerspiegelden of dat ze juist kritisch waren en op welke manier dit vertrouwen of deze kritiek in de artikelen tot uiting kwam. In de resultaten kwam naar voren dat auteurs van de krantenartikelen in de jaren zeventig voornamelijk een negatieve attitude hadden jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen. Dit komt overeen met het beeld dat werd geschetst binnen het contexthoofdstuk, waarin werd beschreven dat in de jaren zestig en zeventig de aanvaarding van de justitiële kindbescherming daalde (Dekker, 2016). De kritiek uitte zich op het beleid omtrent (het opleggen van) de justitiële kindbeschermingsmaatregelen en op de negatieve gevolgen die het opleggen van deze maatregelen had voor de betrokken ouders en kinderen. In de jaren tachtig hadden de auteurs van de krantenartikelen grotendeels een positieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen, maar ook een negatieve attitude bleef aanwezig. Dit komt overeen met het artikel van Dekker (2016) waarin wordt beschreven dat het optimisme jegens justitiële kindbescherming niet per definitie terugkwam in de jaren tachtig en negentig, maar dat wel het geloof in de mogelijkheden van justitiële kindbescherming weer toenam.

Hoewel de artikelen met een positieve attitude beschreven dat het opleggen van een justitiële kindbeschermingsmaatregel in het belang van het kind was, werd hier in andere artikelen kritiek op geuit. Het scheiden van ouders en kind, wat geschiedt bij een dergelijke maatregel, zou hierbij in strijd zijn met het belang van het kind.

Als laatste is onderzocht hoe de onderzochte attitude in verband gebracht kon worden met de veranderingen in het aantal opgelegde kindbeschermingsmaatregelen. Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat een negatieve attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de jaren zeventig samen lijkt te gaan met een daling in het

aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk. Daarnaast lijkt een positievere attitude jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen vanaf halverwege de jaren tachtig samen te gaan met een toename van het aantal opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk. Deze trend lijkt zich voort te zetten tot aan de jaren negentig. Deze resultaten komen overeen met het onderzoek van Dekker et al. (2012), waarin een link wordt gelegd tussen de aantallen opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk en de acceptatiegraad van deze maatregelen. In zowel dit onderzoek als in het onderzoek van Dekker et al. (2012) kwamen de veranderingen in de aantallen opgelegde justitiële kindbeschermingsmaatregelen in de praktijk overeen met de verandering in de acceptatiegraad van deze maatregelen.

Discussie

Beperkingen

Vanwege de beperkte tijd voor dit onderzoek zijn er middels een combinatie van zoektermen krantenartikelen geselecteerd, die vervolgens zijn meegenomen in de analyse. Een eerste beperking betreft de beperkte selectie van de krantenartikelen, doordat de selectie van zoektermen niet alomvattend is en dus geen volledig beeld geeft van het gebied van de justitiële kindbescherming in Nederland. De mogelijkheid bestaat dat er met de gehanteerde zoektermen krantenartikelen over het hoofd zijn gezien of dat een andere combinatie van zoektermen andere onderzoeksresultaten had opgeleverd. Dit betekent dat er bij het lezen van de conclusie in het achterhoofd gehouden moet worden dat de onderzoeksresultaten alleen betrekking hebben op de geanalyseerde krantenartikelen in de onderzochte periode, generaliserende uitspraken naar het hele gebied van de justitiële kindbescherming zijn niet mogelijk. Daarnaast is er in dit onderzoek enkel gezocht naar krantenartikelen in drie landelijke dagbladen. Een grotere selectie van landelijke dagbladen of de toevoeging van regionale dagbladen had wellicht ook meer of andere onderzoeksresultaten opgeleverd.

Een tweede beperking is dat de krantenartikelen zijn geanalyseerd door één onderzoeker. Wanneer de krantenartikelen geanalyseerd zouden zijn door meerdere onderzoekers, dan zou de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend kunnen worden. De interbeoordelaarsbetrouwbaarheid geeft de mate weer waarin de beoordelingen tussen twee of meer beoordelaars overeenkomen (Van der Ark & ten Hove, 2019). De betrouwbaarheid van dit onderzoek zou worden opgeschaald wanneer de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid hoog

is, wat impliceert dat er op consistente en precieze wijze is geanalyseerd (Van der Ark & ten Hove, 2019).

Implicaties

De waarde van dit onderzoek is van wetenschappelijke aard. Voorafgaand aan dit onderzoek was er nog niet eerder wetenschappelijk onderzoek verricht met als doel om inzicht te krijgen in de discussies die spelen omtrent de justitiële kinderbeschermingsmaatregelen. Dit onderzoek heeft getracht hier een bijdrage aan te leveren. Daarnaast laat dit onderzoek zien dat de discussies die binnen de justitiële kinderbescherming en in de samenleving werden gevoerd, ook in de landelijke dagbladen naar voren kwamen. Het is waarschijnlijk dat de kritische houding jegens justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in de landelijke dagbladen de kritische houding jegens deze maatregelen bij het publiek heeft versterkt. Door te begrijpen van op welke manier de media justitiële kinderbeschermingsmaatregelen naar voren laten komen, kunnen de onderzoeksresultaten ook enige handvaten bieden voor de huidige praktijk.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Een suggestie voor vervolgonderzoek is om eenzelfde onderzoek uit te voeren gericht op de berichtgeving omtrent justitiële kinderbeschermingsmaatregelen middels het gebruik van andere mediakanalen, bijvoorbeeld sociale mediakanalen. Zo blijkt uit onderzoek van Nielsen & Schrøder (2014) dat steeds meer mensen het nieuws bekijken via de sociale media. De sociale mediakanalen bieden een brede informatiestroom van positieve en negatieve berichten uit zowel publieke als private bronnen, wat het een belangrijk middel maken in het beïnvloeden van publieke opinies (Zhou et al., 2021).

Een andere suggestie is dat een vervolgonderzoek zich zou kunnen richten op het inventariseren van de totale hoeveelheid berichtgeving in landelijke en regionale dagbladen in een omvangrijkere periode, zodat er op basis van deze onderzoeksresultaten meer generaliserende uitspraken gedaan kunnen worden naar het hele gebied van de justitiële kinderbescherming.

Literatuurlijst

- Aktiegroep Het Roze Pamflet. (1970). *Zwartboek kinderbescherming*. Het Roze Pamflet.
- Ancona, H. d'. (1975). Vrouwenemancipatie: een onderzoeksterrein. *Sociologische Gids*, 22(4), 254-263. <https://ugp.rug.nl/sogi/article/view/21006>
- Ayre, P. (2001). Child protection and the media: lessons from the last three decades. *British Journal of Social Work*, 31(6), 887–901. <https://doi.org/10.1093/bjsw/31.6.887>
- Altheide, D., & Schneider, C. (2013). *Qualitative media analysis*. SAGE Publications. <https://www-doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.4135/9781452270043>
- Bakker, N., Noordman, J., & Rietveld-van Wingerden, M. (2010). *Vijf eeuwen opvoeden in Nederland : idee en praktijk 1500-2000* (2e herziene druk). Koninklijke Van Gorcum.
- Bleich, A. (2008). *Joop den Uyl, 1919-1987 : dromer en doordouwer*. Balans.
- Bloomfield, L., & Kendall, S. (2012). Parenting self-efficacy, parenting stress and child behaviour before and after a parenting programme. *Primary Health Care Research & Development*, 13(4), 364-372. <https://doi.org/10.1017/S1463423612000060>
- Bruning, M. (2001). *Rechtvaardiging van kinderbescherming : naar een nieuw maatregelenpakket na honderd jaar kinderbescherming* (dissertatie). Kluwer.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2021). *Kerncijfers over jeugdzorg, 2015-2020*, 29 oktober 2021 [Dataset]. <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/84134NED/-table?ts=1637852505149>
- Commissie De Winter. (2019). *Onvoldoende beschermd. Geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden*. Boom. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/-rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/06/12/onvoldoende-beschermd-geweld-in-de-nederlandse-jeugdzorg-van-1945-tot-heden/onvoldoende-beschermd-geweld-in-de-nederlandse-jeugdzorg-van-1945-tot-heden.pdf>
- Commissie Samson. (2012). *Omringd door zorg, toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden*. Boom. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2014/02/06/rapport-commissie-samson-omringd-door-zorg-toch-niet-veilig/deel-1-omringd-door-zorg-toch-niet-veilig-tcm109-4542241.pdf>
- Dane, J. (2006). *Honderd Jaar Kinderbescherming : uitgave ter gelegenheid van het jubileum van de Raad voor de Kinderbescherming en de Kinderwetten (1905-2005)*. SWP.
- D'Angelo, P. (2017). Framing: Media Frames. *The International Encyclopedia of Media Effects*, 1(1), 1-10. <https://doi.org/10.1002/9781118783764.wbieme0048>

- Dekker, J., Amsing, M., van der Bij-de Puij, I., Dekker, M., Grietens, H., Harder, A., Koedijk, P. C. M., Parlevliet, S., Schreuder, P., Talhout, M., & Timmerman, M. (2012). *Jeugdzorg in Nederland 1945-2010: Resultaten van deelonderzoek 1 van de commissie Samson. Historische schets van de institutionele ontwikkeling van de jeugdsector vanuit het perspectief van het kind en de aan hem/haar verleende zorg*. Rijksuniversiteit Groningen. <https://www.rug.nl/staff/j.j.h.dekker/deelonderzoek-1-jeugdzorg-tekst.pdf>
- Dekker, J. J. H. (2009). Children at risk in history: a story of expansion. *Paedagogica Historica*, 45(1-2), 17–36. <https://doi.org/10.1080/00309230902746206>
- Dekker, M. (2016). *Effectiviteit aan de horizon : een studie rond onderzoek naar resultaat op het gebied van de justitiële kindbescherming in Nederland tussen 1945 en 2005* (dissertatie). Rijksuniversiteit Groningen. https://research.rug.nl/files/36138209/Complete_thesis.pdf
- Dimmendaal, G. (1998). *Heropvoeding en behandeling : meisjes in huize de Ranitz, Groningen 1941-1967* (dissertatie). Van Gorcum.
- Frosch, C. A., Schoppe-Sullivan, S. J., & O'Banion, D. D. (2021). Parenting and child development: a relational health perspective. *American Journal of Lifestyle Medicine*, 15(1), 45–59. <https://doi.org/10.1177/1559827619849028>
- Gadourek, I., & Peschar, J. (1989). *De open samenleving : sociale veranderingen op het terrein van geloof, huwelijk, onderwijs en arbeid in Nederland*. Van Loghum Slaterus.
- Hoefnagels, G. P., & Belangenvereniging Minderjarigen. (1980). *Rijksinrichtingen : zwartboek van de belangenvereniging minderjarigen*. Ordeman.
- Jabeen, T. (2014). Child Protection Data: an analysis of newspapers coverage of child protection issues in Pakistan. *Research Journal of South Asian Studies*, 29(1), 125-136. <http://111.68.103.26/journals/index.php/IJSAS/article/viewFile/2914/1153>
- Komen, M. (1999). *Gevaarlijke kinderen, kinderen in gevaar : de justitiële kindbescherming en de veranderende sociale positie van jongeren, 1960-1995*. SWP.
- Kruse, F. (2014). *Oil politics : the west and its desire for energy security since 1950*. Anchor Academic Publishing.
- Lavrakas, P. J. (2008). *Encyclopedia of survey research methods*. SAGE Publications. <https://dx.doi.org/10.4135/9781412963947.n26>
- Lijphart, A. (1990). *Verzuiling, pacificatie en kentering in de Nederlandse politiek*. Becht.
- Middendorp, C. P. (1979). *Ontzuiling, politisering en restauratie in Nederland : progressiviteit en conservatisme in de jaren 60 en 70*. Boom.

- Mik, G., Ministerie van Justitie., & Gemengde Interdepartementale Werkgroep Jeugdwelzijnsbeleid. (1976). *Jeugdwelzijn : op weg naar samenhangend beleid*. Staatsuitgeverij.
- Nielsen, R. K., & Schrøder, K. C. (2014). The relative importance of social media for accessing, finding, and engaging with news. *Digital Journalism*, 2(4), 472–489. <https://doi-org.proxy-ub.rug.nl/10.1080/21670811.2013.872420>
- Rijksoverheid. (2021). *Miljoenennota 2022 : nota over de toestand van 's rijks financiën*. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/begrotingen/2021/09/21/miljoenennota-2022/00%20Miljoenennota.pdf>
- Roeland, D. (1980). *Kinderbescherming in de maatschappij : 1905-1980*. Ambo.
- Rood-de Boer, M. (1973). *Stroomversnellingen in de kinderbescherming*. Samsom.
- Schreier, M. (2014). *Qualitative content analysis*. In U. Flick *The SAGE handbook of qualitative data analysis* (pp. 170-183). SAGE Publications. <https://www.doi.org/10.4135/9781446282243.n12>
- Soest, M. van., & Besnyö, E. (1975). *Meid, wat ben ik bewust geworden : vijf jaar dolle mina*. Stichting Uitgeverij Dolle Mina.
- Thomlison, B., & Blome, W. W. (2012). Hold the Presses: A Commentary on the Effects of Media Coverage of Fatalities on the Child Welfare System. *Journal of Public Child Welfare*, 6(3), 243–254. <https://doi.org/10.1080/15548732.2012.683327>
- Van Berckel Smit, F. (2019). *Mediaonderzoek geweld in de residentiële en justitiële jeugdzorg (1945-2015) : Bronstudie 10 bij het sectorrapport geweld in de residentiële jeugdzorg (1945-heden)*. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/06/12/onvoldoende-beschermd-geweld-in-de-nederlandse-jeugdzorg-van-1945-tot-heden/Bronstudies+geweld+in+de+residenti%C3%ABle+jeugdzorg.pdf>
- Van der Ark, L. A., & ten Hove, D. (2019). Zijn we het eens? interbeoordelaarsbetrouwbaarheid in de pedagogiek en het onderwijs. *Pedagogische Studiën*, 95(5/6), 361–371.
- Van der Bij - de Puij, I. (2019). *De rol van de Groningse kinderrechtter bij ondertoezichtstelling 1922-1995: Beperking van ouderlijk gezag door de overheid*. SWP Uitgeverij.
- Van Montfoort, A. (1994). *Het topje van de ijsberg : kinderbescherming en de bestrijding van kindermishandeling in sociaal-juridisch perspectief* (dissertatie). SWP.

- Veldkamp, G. M. J. (1983). *Ombuigingen in de sociale zekerheid: een paradox voor de economie van de jaren 80*. Kluwer.
- Verwey-Jonker, H. (1983). *Emancipatiebewegingen in Nederland*. Van Loghum Slaterus.
- Vonk, A., & Smit, P. (2014). *Effectief opiniestukken schrijven : aandacht voor uw zaak in 10 stappen*. De Nieuwsmakers.
- Wiarda, J., & Commissie voor de Herziening van het Kinderbeschermingsrecht. (1971). *Jeugdbeschermingsrecht*. Staatsuitgeverij.
- Wiersma, K. (1971) *Jeugdbescherming en justitie : schets voor organisatie en structuur*. Ministerie van Justitie.
- Zandvoort, W. J. F. (1978). *Kinderen en kinderbescherming*. Meulenhoff.
- Zhou, Y., Zhang, Z., Wang, K., Chen, S., & Zhou, M. (2021). How social media shapes one's public mood: the three-way interaction effect of sphere, information valence, and justice sensitivity. *Journal of Pacific Rim Psychology*, 15(1), 183-199. <https://doi.org/10.1177/1834490921991425>

Bijlagen

Bijlage 1. Analyse-instrument voor het analyseren van de krantenartikelen

Oriëntatie

Wat is de naam van de krant?

Wat is de titel van het artikel?

Wat is de publicatiedatum?

Wat is de naam van de auteur?

Samenvatting

Inhoud

Op welke justitiële
kinderbeschermingsmaatregel heeft dit artikel
betrekking?

Hoe wordt er in dit artikel gesproken over de
resultaten ten aanzien van justitiële
kinderbeschermingsmaatregelen? Wat wordt
hier over gezegd?

Vermeld de auteur negatieve resultaten of
consequenties naar aanleiding van (het
opleggen van) justitiële
kinderbeschermingsmaatregelen? Zo ja,
welke?

Vermeld de auteur ook een manier om deze
negatieve resultaten of consequenties tegen te
kunnen gaan? Zo ja, welke?

Is het artikel overwegend positief, negatief of
neutraal jegens justitiële
kinderbeschermingsmaatregelen? Op basis
waarvan kan dit worden geconcludeerd?

Bijlage 2. Voorbeeldanalyses van de krantenartikelen

Voorbeeld 1

Oriëntatie

Wat is de naam van de krant?	Trouw
Wat is de titel van het artikel?	Pleidooi voor versterking rechtspositie jeugdigen
Wat is de publicatiedatum?	13-06-1973
Wat is de naam van de auteur?	J. de Ruiter

Samenvatting

Het kinderrecht wordt niet langer gezien als sympathiek, men accepteert niet langer zonder moeite de justitiële achtergrond van de hulpverlening. In het artikelen worden redenen gegeven voor deze verandering in gedachtengoed.

Inhoud

Op welke justitiële kinderbeschermingsmaatregel heeft dit artikel betrekking?	Op alle justitiële kinderbeschermingsmaatregelen in het algemeen.
Hoe wordt er in dit artikel gesproken over de resultaten ten aanzien van justitiële kinderbeschermingsmaatregelen? Wat wordt hier over gezegd?	<p>Vroeger werd gedacht dat het kinderrecht jeugdigen moest beschermen tegen onmachtige of kwaadwillende ouders en de wet gaf daartoe aan de rechter de bevoegdheid het gezag van de ouders te beperken of te ontnemen. Er was weinig discussie over de grondslagen van deze maatregelen, de wet en rechter hadden immers het beste voor met het kind. Nu is deze prettige stemming verstoord, de auteur geeft hiervoor twee redenen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Opkomst professionele maatschappelijke werk. ‘‘Meer dan voorheen vraagt dit aandacht voor de noodzaak het kind niet te isoleren van het eigen gezin, maar de hulp te verlenen aan het kind in het eigen milieu en dus aan ouders en kind tezamen.’’ Hierdoor worden de justitiële maatregelen die op een of andere manier het kind uit de zeggenschap van de ouders onttrekken veel kritischer bekeken. <p>2.De rechtspositie van jeugdigen is zwak. ‘‘Alles draait om het kind, bij iedere beslissing draait het om het belang van het kind, maar het zijn steeds de ouderen die</p>

	uitmaken wat dat belang in de concrete situatie inhoudt.” De mening van de jeugdige wordt hierbij niet gevraagd.
	“In een hulpverleningsproces zou slechts bij uitzondering naar justitiële maatregelen te worden omgezien.”
Vermeld de auteur negatieve resultaten of consequenties naar aanleiding van (het opleggen van) justitiële kinderschermingsmaatregelen? Zo ja, welke?	Nee.
Vermeld de auteur ook een manier om deze negatieve resultaten of consequenties tegen te kunnen gaan? Zo ja, welke?	Nee. Wel wordt er door de auteur de aanbeveling gedaan om “zowel ten aanzien van ouders als jeugdigen een sterkere rechtspositie in het proces te bepleiten en ook hun erkenning als volwaardige partijen, waardoor zij ten volle de gelegenheid ontvangen hun rechten te verdedigen.”
Is het artikel overwegend positief, negatief of neutraal jegens justitiële kinderschermingsmaatregelen? Op basis waarvan kan dit worden geconcludeerd?	Negatief. Er wordt gezegd dat de justitiële maatregelen te weinig aandacht geven aan de rechtspositie van jeugdigen. “ Indien wij de jeugdige serieus willen nemen, hem willen erkennen als mens in zijn groei naar volwassenheid en daarom als drager van rechten dan mogen wij hem niet iedere verantwoordelijkheid ontnemen.”

Voorbeeld 2

Oriëntatie	
Wat is de naam van de krant?	NRC Handelsblad
Wat is de titel van het artikel?	Justitieel beleid laat trauma's achter bij kinderschermers
Wat is de publicatiedatum?	03-08-1978
Wat is de naam van de auteur?	F. Kuitenbrouwer

Samenvatting

De kinderscherming is het zorgenkind van Justitie, de justitiële kinderscherming vecht voor overleving. De kinderscherming was tot voor tien jaar verzekerd van de automatische toelevering van gelden en cliënten, vanwege de justitiële maatregelen. De geldkraan is inmiddels wat dichtgedraaid vanwege de dalende aantallen, maar het juridische toeleveringsmechanisme blijft hetzelfde.

Inhoud

Op welke justitiële kindbeschermingsmaatregel heeft dit artikel betrekking?	Op alle justitiële kindbeschermingsmaatregelen in het algemeen.
Hoe wordt er in dit artikel gesproken over de resultaten ten aanzien van justitiële kindbeschermingsmaatregelen? Wat wordt hier over gezegd?	Er wordt gezegd dat de justitiële maatregelen van ondertoezichtstelling of ontzetting uit de ouderlijke macht eigenlijk op hetzelfde neerkomen: "een fuik waarin iemand hulpvragend binnenkomt en onder dwang eindigt."
Vermeld de auteur negatieve resultaten of consequenties naar aanleiding van (het opleggen van) justitiële kindbeschermingsmaatregelen? Zo ja, welke?	Nee.
Vermeld de auteur ook een manier om deze negatieve resultaten of consequenties tegen te kunnen gaan? Zo ja, welke?	Nee.
Is het artikel overwegend positief, negatief of neutraal jegens justitiële kindbeschermingsmaatregelen? Op basis waarvan kan dit worden geconcludeerd?	Negatief. Er wordt gesproken van een "gezond wantrouwen" jegens de justitiële kindbescherming en een "verstarde aanpak van de kindbescherming". De kindbeschermingsmaatregelen komen niet als efficiënt naar voren.

Bijlage 3. Overzicht geraadpleegde krantenartikelen

1. Antonissen, K. (1987, 11 november). Jongeren als speelbal: van het kabinet hebben ze weinig goeds te verwachten. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825895:mpeg21:a0225>
2. Bedekte kritiek van rechter op De Bolderkar. (1988, 23 december). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010828096:mpeg21:a0187>
3. Berg, O. E. W. (1984, 29 mei). Gelukkig geen reden voor kameronderzoek kinderbescherming. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000027927:mpeg21:a0086>
4. Bergwerff, A. (1978, 20 december). 'Kinderzorg' graaft eigen stutten weg. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010824421:mpeg21:a0224>
5. Bouma, H. (1990, 10 maart). Mary en Ben en de Kinderbescherming. *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010833870:mpeg21:a0824>
6. Bruijinius, C. (1983, 23 juni). Hulp. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010820818:mpeg21:a0366>
7. De positie van pleegouders moet worden versterkt. (1971, 24 september). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032070:mpeg21:a0054>
8. De Graaff, M. C. (1972, 13 december). De Griffier van de Arrondissementsrechtbank. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032157:mpeg21:a0231>
9. De Graaff, M. C. (1973, 1 september). De Griffier van de Arrondissementsrechtbank. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032833:mpeg21:a0287>
10. De Lange, H. (1985, 7 november). Ouderlijke macht is niet altijd zo eenvoudig als in het wetboek staat. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010828285:mpeg21:a0127>
11. De Lange, H. (1988, 13 december). Kinderbescherming: kleuters moesten veiliggesteld. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010828087:mpeg21:a0004>
12. De Ruiten, J. (1973, 13 juni). Pleidooi voor versterking rechtspositie jeugdigen. *Trouw*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825464:mpeg21:a0163>
13. Douwes, J. (1986, 19 november). Meldingsplicht: ja of nee? *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010827423:mpeg21:a0284>
14. Douwes, J. (1989, 7 juni). De Raad voor de Kinderbescherming. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010827851:mpeg21:a0264>
15. Douwes, J. (1990, 16 mei). Geld gaat lot wegloper bepalen. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825237:mpeg21:a0299>
16. Douwes, J. (1990, 16 mei). Knieval voor kritische ouders: uiteenlopende reacties op rapport kinderbescherming. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825237:mpeg21:a0297>
17. Dubbele pet moet af: kinderrechtshouders hebben teveel bevoegdheden. (1990, 5 oktober). *Trouw*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825049:mpeg21:a0106>
18. Geleidelijke overgang naar meerderjarigheid bepleit. (1975, 6 augustus). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010823444:mpeg21:a0073>

19. Goed einde aan vreemd verhaal over incest. (1986, 11 oktober). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010832554:mpeg21:a0479>
20. Haenen, M. (1988, 13 december). Snelle aanpak incest-zaken nodigt uit tot onzorgvuldigheid. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000030004:mpeg21:a0035>
21. Haenen, M. (1988, 22 december). Ook op Bolderkar zelf is volgens onderzoek sprake van misbruik. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000030015:mpeg21:a0040>
22. Hoefnagels, G. P. (1988, 16 december). Onderzoek van kinderen door plaatsing buitenshuis: middel is erger dan de kwaal. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000030009:mpeg21:a0101>
23. Hoogleraar: protocol nodig voor hulp kind na seksueel misbruik. (1988, 12 december). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000030001:mpeg21:a0045>
24. In '88 na incest 200 kinderen uit huis geplaatst. (1989, 27 juni). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000035122:mpeg21:a0040>
25. Jensma, F. Er is dit jaar helemaal niets opgelost. (1986, 23 december). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000030243:mpeg21:a0024>
26. Jeugdpolitie haalt twintig baby's weg bij sekte. (1983, 8 oktober). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010846338:mpeg21:a0001>
27. Jongeren meer in problemen: Kinderbescherming is overbelast. (1989, 26 augustus). *Het Parool*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010846171:mpeg21:a0284>
28. Jongetje niet naar Bolderkar. (1988, 23 december). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010832950:mpeg21:a0136>
29. Josie krijgt voogd. (1986, 4 juli). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010831788:mpeg21:a0195>
30. Justitie weigert ouders afschrift van rapporten. (1986, 31 januari). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010832393:mpeg21:a0180>
31. Kamer hekelte beleid kindbescherming van staatssecretaris. (1984, 29 mei). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000028146:mpeg21:a0037>
32. Kind boven 12 jaar mag naar rechter voor omgangsregeling. (1981, 3 april). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000027301:mpeg21:a0029>
33. Kinderbescherming krijgt steeds vaker kinderen migranten. (1988, 12 juli). *Het Parool*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825670:mpeg21:a0150>
34. Kinderbescherming werkt goed. (1990, 15 mei). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010825236:mpeg21:a0046>
35. Kinderen woongroep blijven onder kindbescherming. (1985, 11 mei). *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000028278:mpeg21:p002>
36. Kinderrechtswinkel. (1986, 25 februari). *Gezinsvoogd*. *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010831680:mpeg21:a0173>
37. Kind weghalen is blijkbaar erger dan naakt laten poseren. (1970, 13 november). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032457:mpeg21:a0035>

38. Koning, M. (1975, 17 mei). Touwtrekken om bezoekenregeling. *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010839769:mpeg21:a0345>
39. Koning, M. (1977, 28 april). Kinderbescherming staat stil. *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010839829:mpeg21:a0275>
40. Kuitenbrouwer, F. (1972, 15 april). Geef minderjarigen meer rechten. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032082:mpeg21:a0253>
41. Kuitenbrouwer, F. (1972, 19 april). Eerst het kind terug – dan praten we pas. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032090:mpeg21:a0040>
42. Kuitenbrouwer, F. (1972, 14 november). Kinderrechter gevierd met golfje boeken. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032092:mpeg21:a0092>
43. Kuitenbrouwer, F. (1973, 30 mei). Het kind moet geen recht hebben op ‘bescherming’, maar op vrijheid. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032019:mpeg21:a0038>
44. Kuitenbrouwer, F. (1973, 28 december). Hulpverlening is sneeuwbal geworden. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000031714:mpeg21:a0034>
45. Kuitenbrouwer, F. (1975, 24 januari). Veel ellende bij hulp aan weggelopen kind. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032644:mpeg21:a0038>
46. Kuitenbrouwer, F. (1978, 8 maart). Justitieel beleid laat trauma’s achter bij kindbeschermers. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000026208:mpeg21:a0070>
47. Kuitenbrouwer, F. (1978, 11 maart). Na tien jaar van vernieuwing nog steeds kritiek op de kindbescherming. *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000026212:mpeg21:a0200>
48. Leeuw, K. (1975, 1 november). Pro Juventute wordt kort na 75-jarig bestaan opgeheven: jeugdbescherming langzaam gegroeid. *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010822387:mpeg21:a0318>
49. Man wil straatverbod voor ex-vrouw. (1987, 2 mei). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010829949:mpeg21:a0445>
50. Meer opvoedingsproblemen bij de Kinderbescherming. (1989, 26 augustus). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010827403:mpeg21:a0456>
51. Minister breekt met trend. (1987, 16 september). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010826028:mpeg21:a0328>
52. Minister moet afschriften over kind afstaan. (1986, 23 september). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010827479:mpeg21:a0004>
53. Minister over Bolderkar: ‘Rechten ouders voldoende bij uithuisplaatsing’. (1989, 21 januari). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010832950:mpeg21:a0136>
54. Mr. Abspoel: verhoren was niet zo schadelijk als het naakt poseren. (1970, 13 november). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010818367:mpeg21:a0149>

55. Olde, I. (1989, 23 februari). Kinderbescherming moet stem ouders serieus meewegen. *Trouw*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010828224:mpeg21:a0122>
56. Ondertoezichtstelling kind gaat te snel. (1984, 15 november). *Trouw*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010821226:mpeg21:a0151>
57. Ouders verliezen kort geding tegen Sosjale Joenit. (1975, 22 februari). *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032669:mpeg21:a0048>
58. Ouders weggelopen meisje verliezen kort geding tegen de ‘Sosjale Joenit’. *Trouw*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010821874:mpeg21:a0227>
59. Overeem, E. (1975, 31 oktober). Pro Juventute bestaat driekwart eeuw en eindigt zijn bestaan. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032010:mpeg21:a0036>
60. Overeem, E. (1978, 14 augustus). Nieuw isolement voor Suheyla lost niets op. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000026500:mpeg21:a0064>
61. Pols, B. (1990, 14 mei). Kinderrechter soms in positie van ‘januskop’. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000029895:mpeg21:a0035>
62. Prinsen, P. J. A. (1984, 25 januari). Parlementaire enquête enige kans op sanering van kindbescherming. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000028000:mpeg21:a0087>
63. Problemen jongeren meer en ernstiger. (1989, 26 augustus). *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000031046:mpeg21:a0034>
64. Raad: zorgvuldiger zijn met uit huis plaatsen van kind. (1989, 24 april). *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010828224:mpeg21:a0122>
65. Regeringsbeleid jeugdwelzijn wekt kritiek uit Kamer. (1979, 29 mei). *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000027101:mpeg21:a0038>
66. Rotterdam gaat jonge verslaafden onder dwang ontwennen. (1983, 3 februari). *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000027803:mpeg21:a0026>
67. Strakkere regels uit huis plaatsen kinderen: Korte-Van Hemel wil les trekken uit Bolderkar-affaire. (1989, 27 juni). *Trouw*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010827868:mpeg21:a0107>
68. Telgenhof, G., & Boer, E. J. (1985, 6 april). Modern ouderschap. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000028244:mpeg21:a0199>
69. Thomassen, W. (1981, 25 maart). Omgangsrecht wordt dwang in nieuw wetsvoorstel. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000027363:mpeg21:a0076>
70. Ubbink, B. (1972, 28 oktober). Zoek naar de rechten van het kind. *Het Parool*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010834058:mpeg21:a0384>
71. Vermeulen, F. (1990, 10 maart). In het belang van het kind: dagen in het leven van een kinderrechter. *NRC Handelsblad*. <https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000029455:mpeg21:a0213>

72. Vordering tegen Sosjale Joenit afgewezen. (1975, 21 februari). *Het Parool*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010839644:mpeg21:a0264>
73. Weduwnaars met kinderen willen in AWW. (1974, 4 februari). *NRC Handelsblad*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=KBNRC01:000032553:mpeg21:a0043>
74. Woongroepen: politie kan ontucht toch nooit bewijzen. (1985, 30 april). *Trouw*.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=ABCDDD:010820269:mpeg21:a0083>